

KAZAKİSTAN'DA YAŞAYAN İKİ DİLLİ AHISKA TÜRKLERİNİN DİL SEÇİMLERİNİN İNCELENMESİ* INVESTIGATION OF LANGUAGE CHOICE OF BILINGUAL AHISKA TURKS LIVING IN KAZAKHSTAN

Kayhan İNAN**
Necati DEMİR***

Öz

İki dilli topluluklarda dil sürdürümünün sağlanması ve dil kaybının önüne geçilmesinde bireylerin dil seçimlerinin uzun süreli etkisi vardır. Bu araştırmada da Kazakistan'da yaşayan iki dilli Ahıska Türklerinin dil repertuarlarında bulunan Türkçe, Rusça ve Kazakçaya yönelik dil seçimleri Fishman'ın ortaya attığı "alan" kavramı etrafında incelenmiştir. Tarama modeline göre tasarlanmış araştırma için Kazakistan'ın güney eyaletlerinde yaşayan 274 katılımcıdan anket aracılığı ile veriler toplanmıştır. Katılımcılar %85,0 oranında ana dillerini Türkçe olarak belirttiler de Rusça dil yeterliklerinin Türkçeden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında kimlik ve ana dili bağlamında dil kaybının düşük düzeyde seyrettiği belirlenmiştir. Dil öğrenme kaynağı olarak Türkçenin evde öğrenilen bir dil olduğu ve eğitim ortamında girdiye sahip olmadığı anlaşılmıştır. Kişi, ortam ve işleve bağlı olarak katılımcılar Türkçe ve Rusçayı eşit oranda kullanıyor gibi görünse de yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri değişkenlerine göre bu eşitliğin bozulduğu belirlenmiştir. Türkçe dil seçiminin ağırlıkla evde, aile büyükleriyle ve duygusal işleve dönük eylemler için gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Dil seçimi, dil sürdürümü, iki dillilik, Ahıska Türkleri, Kazakistan

Abstract

Language choice of individuals has a long-term impact on ensuring language maintenance and preventing language loss in bilingual societies. This study investigates language choices for Turkish, Russian, and Kazakh which exist in the repertoire of bilingual Ahıska Turks who live in Kazakhstan around the concept of "domain" suggested by Fishman. Data were collected through surveys from 274 participants who live in the southern states of Kazakhstan for the research which is designed according to the survey model. Although the participants stated that their native language is Turkish at a rate of 85,0%, it was observed that they are much more competent in the Russian language. Within the context of identity and native language, it was determined that language loss remains at a low level. As

* Bu makale Kazakistan'da Yaşayan Ahıska Türklerinde Türkçe Ana Dili Bağlılığı başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.
** Arş. Gör. Dr. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü kayhan.inan@amasya.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0002-7438-0742> Amasya -TÜRKİYE
*** Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü necatidemir@gazi.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0003-1826-9123> Ankara -TÜRKİYE

Gönderim Tarihi: 16.12.2019
Kabul Tarihi: 31.08.2020

language learning source, it was seen that Turkish is a home-learned language and does not have any input in the educational atmosphere. Although an individual seems to use Turkish and Russian in terms of language use, it was determined that this balance is impaired in people, environment, and function-based language choices. It was concluded that the Turkish language is mainly chosen to use at home, with family elders and for actions towards emotional function.

•

Keywords

Language choice, language maintenance, bilingualism, Ahiska Turks, Kazakhstan

GİRİŞ

Dil, insana özgü bir iletişim aracı olmasının ötesinde, işlev ve etkileri ile aynı zamanda bireyin ait olduğu grubun, sahip olduğu kimliğin, yaptığı işin de göstergesidir. İnsanın birlikte yaşama, bir gruba dâhil olma ve kendini bir yere ait hissetmesinin bir sonucu olarak dile atfedilen bu değer, aynı zamanda insanın sahip olduğu sosyal konumu ve kimliği de işaret eder. Dilin bu değeri onun iletişimde seçilmesini ve kullanımını da etkiler. Özellikle birden çok dilin birlikte bulunduğu ortamda diller birbirinden ayrı işlevler üstlenerek belirli alanlarda özelleşir. Bireyin belirli kişilerle, belirli işleve yönelik olarak, belirli ortamlarda belirli bir dili kullanmasını gerektirir. Bu durum iki dillilerin iletişimde kullandıkları dili rastlantısal yolla seçmediklerini düşündürür.

İki Dillilerde Dil Seçimi

Çoğu insan günlük yaşamında duruma, ortama ve kişilere göre belirli bir üslubu tercih eder. Bir iş görüşmesinde daha resmî, arkadaşlar ile daha samimi ve aile ile daha yerel bir üslup ile konuşmak kişinin dil seçimlerine bağlı olarak belirlenir. Birden çok dilin ve dillere ait değişkelerin bir arada bulunduğu ortamlarda ise kişiler, iletişimin türü ve bağlamına göre dil repertuarından uygun bir dili veya değişkeyi tercih eder.

Gumperz (1972), dil repertuarını bir toplumda bireylerin kullandığı ve sahip olduğu dil ile ilgili olguların tamamı olarak tanımlar. Repertuar kavramı toplumdaki dil farklılıklarının belirlenmesini sağlar. Böylece dilleri ve değişkeleri özel kümeler ayırarak onları konuşma davranışına yönelik tercih edilecek bir seçenek hâline getirir.

Repertuardaki dillerin seçiminde etkili olan en temel unsur aidiyettir. Çünkü çok dilli bir ortamda dil seçimi üsluptan ziyade bireyin üyesi olduğu gruba bağlı olarak gerçekleştirilir. Bir grubun üyesi olma yaş, cinsiyet, ırk, din gibi pek çok özelliği içinde barındırır. "Birey bağımlık duyduğu gruplar ile yaptığı dil seçimlerini uyumlu hâle getirmek ister" (Dabene ve Moore 1995). Bu bağlamda dil seçimi ile ilgili iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlardan ilki, kişi ve iletişim odaklı bireysel yaklaşım, ikincisi ise dil ve toplum odaklı determinist yaklaşımdır.

Bireysel yaklaşıma göre birey, iletişim sürecinde sosyal konuma göre dil repertuarına bir dili veya uygun bir kodu seçer. Bireyin dil tercihlerinde sosyal hiyerarşi önemli bir yer tutar. Bu bağlamda resmiyetin önemli bir belirleyici olduğu söylenebilir. Holmes'a (2013) göre de üst düzey bir yönetici veya samimi olunan arkadaşlar için kullanılan dilin ve kodların farklı olması resmiyet ile ilişkilidir.

Determinist yaklaşıma göre ise gruptan gruba konuşulan konular ve diller değişir. İş yerinde konuşulan dil ile dedikodu yapılan dil farklıdır (Appel Muysken 1987). Bu bağlamda Fishman (1965), kişilerin dil seçimine yönelik davranışlarını anlamak için öncelikle kimin kiminle, hangi dilde ve ne hakkında konuşulduğuna bakılması gerektiğini öne sürmüştür. Onun bu görüşünün temel dayanağı aile, arkadaş, din, eğitim, iş, kamusal alan ve göçmenlik gibi farklı bağlamlarda farklı dillerin kullanılmasından ileri gelmektedir. Bu durumda "aileler hangi dili ne amaçla kullanacaklarına karar vermek zorundadır. Göçmen ebeveynlerin verdikleri bu karar çocuklarının göç ettikleri yeni ülkedeki sosyokültürel konumlarını belirlemektedir" (Kasatkina 2010: 47).

Fishman'ın topluluk ve bireylerin dil seçimlerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesine yönelik görüşleri determinist yaklaşım için önemlidir. Ona göre dil seçiminde etkili olan değişkenler medya, durum ve alan olarak sıralanmaktadır.

Medya değişkenini insanların dile erişimi ve kullanımı konusunda sahip oldukları imkân olarak tanımlayan Fishman (1965: 78) kişinin okuma, yazma ve konuşma becerilerine ait yetkinlik düzeyinin dil repertuarındaki bütün diller için farklı olabileceğine dikkat çeker. Bazı diller eğitim ve öğretim dili olarak her kademedeki okullarda kullanılırken bazı diller bundan yoksundur. Benzer şekilde bazı dillerin medya organlarında kullanımı daha yaygındır. Bu durum kişinin bazı beceri alanlarında belirli dilleri daha çok kullanmasına neden olur.

Resmîyet ve samimiyet gibi iletişimin üslup boyutunu etkileyen unsurları kapsayan durum değişkeni, çok dillilikte bir dilin özel bir kullanıma sahip olmasıdır. İnsanlar, bazı dillere resmîyet, bazı dillere samimiyet atfeder. Günlük hayatta Arapçanın yerel değişkesinin kullanıldığı Kuzey Afrika ülkelerinde haber bültenlerinin Arapçanın yüksek değişkesi ile sunulması buna örnektir. Toplumlar da diller zaman içerisinde belirli durumlar için özelleşir. Latincenin Avrupa'da, Arapçanın İslam dünyasında, Çincenin Uzak Doğu'da bilim dili olması, çoğu Türk devletinde şairlerin Farsça şiir yazması durum değişkeni içerisinde değerlendirilebilir.

Dil seçimi konusunda Fishman'ın ortaya attığı en dikkat çekici nokta olan alan kavramı, belirli şartlarda belirli dillerin kullanılması şeklinde açıklanır. Alan, bireyin içinde bulunduğu mekân, iletişim kurduğu insanlar ve iletişim konusunu içine alan genel belirleyicidir. İki dilli veya çok dilli topluluklardaki dil seçimine ilişkin genel karakterin ortaya konulmasında sıklıkla alan değişkenine bakılır. Almanya'da göçmen bir ailenin ikinci kuşak üyesi olan bir kişi dil repertuarını evde ve camide Türkçe, okulda ve işte Almanca kullanacak şekilde organize eder.

Alan, dil seçimini etkileyen kişi, ortam ve konu olmak üzere üç temel sosyal unsuru içine alan genel bir terimdir. Alan, bir tiyatro sahnesine benzetilebilir. Nasıl bir tiyatro sahnesi oyuncu, dekor ve oyundan oluşursa, günlük hayatta da kişiler, kişiler arası iletişimin konusu ve iletişimin mekânı vardır. Kişiler, ortam ve konunun özelliklerine göre dil repertuarından uygun bir dil seçer.

Dil seçimi sosyolojik boyutlarının yanında sosyal psikolojiyi de içine alan bir olgudur. Dil seçimine sosyal psikolojinin penceresinden bakıldığında iki dilli bireylerin dil seçimlerinde üç durumun etkili olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi kişi odaklı ihtiyaçların giderilmesiyle diğer ikisi ortamdaki kaynaklanan durumlar ve anlık durumlar olarak sıralanır (Fasold 1987).

Kişisel ihtiyaçlar çerçevesinde mahremiyet sağlama, güvensizlik, kaygı ve kızgınlık hissetme ve kişinin çevresine karşı kendi kimliğinin sınırlarını göstermek istemesinin dil seçiminde etkili olduğu düşünülür. Ortamdan kaynaklanan durumlara bireyin, grubu ve ortamı kapsayan etkinlikleri, bir grup ile özdeşleşmek amacıyla sergilediği davranışları ve ait olunan grubun genel karakterinin getirdiği sosyalleşme veya sosyalleşememe durumu örnek gösterilmektedir. Anlık durumlar için ise grup kimliğini önemsememe, içinde bulunulan anın gerektirdiği şekilde davranma ve iletişim sürecinin karakterine özgü davranışlar gösterme örnek gösterilebilir. Bunun yanında kişilerin repertuarındaki dillerde sahip oldukları yetkinlik düzeyi ve iki dilliliğin türü de dil seçimlerini etkilemektedir.

Çok az iki dilli birey her iki dilde de eşit yetkinliğe sahiptir. Fishman'a (1972: 75) göre, "dengeli iki dillilerin dışındaki iki dillilerin dil gelişimleri genellikle dilin nüfuzuna göre gerçekleşmektedir". Yani iki dillinin bildiği her dil eşit şekilde kullanılmamaktadır. Çoğu zaman birinci dil, ikinci dilin işlevi veya artan kullanım sıklığı ile doğru orantılı olarak zayıflamaktadır.

Bu durum kişiyi bir dilde ve bu dile bağlı beceri alanlarında etkin kılarken, diğer dilde kurulan iletişimde sadece alıcı konuma düşürür. Kişinin bildiği dillerde üretici ve alıcı olmasında farklılıklar görülebilir. Beardsmore'a (1986) göre üretici konumda olan bir kişi, bildiği dillerin konuşma, dinleme, okuma becerilerinde belirli bir yeterliğe sahipken alıcı konumunda olan kişi, daha çok dinleme ve okuma becerilerinde yeterlik gösterir.

Kişinin bildiği dillerden birini içinde bulduğu koşullardan dolayı daha az kullanması zamanla o dili kaybetmesine yol açabilir. Uyuşuk iki dillilik olarak adlandırılan bu durum, sık ülke değiştiren insanlarda görülmektedir. Örneğin Türkiye'de doğmuş ve Türkçeyi öğrenmiş bir Suriyeli sığınmacı daha sonra yerleştiği Kanada'da Türkçeyi unutabilir. Türkçenin yerini İngilizce veya Fransızca alabilir. Dilin seçimi ve kullanımı dil repertuarında yer alan dillerin canlılığının korunması ve sürdürümünün sağlanmasında önemlidir.

Kazakistan ve Ahıska Türkleri

Kazakistan 2,7 milyon kilometrekarelik yüzölçümü ile Rusya Federasyonu'nun ardından en geniş topraklara sahip Sovyetler Birliği ülkesiydi. Yeraltı kaynakları bakımından zengin bu uçsuz bucaksız coğrafya, seyrek bir şekilde nüfuslanmıştır.

Bir devlet olarak Kazakistan'ın ortaya çıkması ve günümüz Kazak kimliğinin şekillenmesi Türkistan coğrafyasındaki diğer örneklerde olduğu gibi büyük oranda Rus İmparatorluğu ve onun mirasçısı Sovyetler Birliği ile ilişkilidir. Sovyetler Birliği'nin kurulması ve Kazakistan'ın da bu birlik içerisinde kesin bir şekilde yer alması ile birlikte ülke, asi milletlerin cezalandırılmaları için sürgün alanına dönüşmüştür. Özellikle 1930'lardan itibaren Stalin tarafından Doğu Avrupa'dan Almanlar, Polonyalılar, Ukraynalılar ve Kırım Tatarları; Kafkasya'dan Karaçay, Balkar, Çeçen, İnguş ve Ahıska Türkleri; Uzakdoğu'dan Koreliler ve diğer başka milletler düşmanla işbirliği yaptıkları ve yönetime karşı geldikleri gerekçesi ile vatanlarından sökülerek Kazakistan'a gönderilmiştir. Bunun yanında 1940'lı yıllarda İkinci Dünya Savaşı'ndan kaçanlar ve 1950'lerde çalışmaya gelenler ile birlikte Kazakistan'daki nüfus yapısı çeşitlenmiş ve Kazakların nüfus içerisindeki oranı azalmıştır (Savin 2007; Aydınğün ve Tüfekçioğlu 2012).

Kazakistan'da konuşulan 126 dilin %20'sini Türk dilleri oluşturmaktadır. Kazaklar ile birlikte Özbekler, Uygurlar, Tatarlar, Azerbaycanlılar, Türkler ve Kırgızlar gibi Türk halklarının nüfus içindeki oranı ise %69'dur (Suleymenova 2011). Bu nüfus içerisinde bağımsızlıktan sonra çeşitli sebeplerle Türkiye'den gelerek Kazakistan'a yerleşenler dışında ülkedeki Türk nüfusunu Ahıska Türkleri oluşturmaktadır. 1944'te sürgün edilen Ahıska Türklerinin %32'si Kazakistan'a yerleştirilmiştir. 1989 yılında ise Fergana'daki olaylar nedeniyle 20 bin kadar Ahıska Türkü de Özbekistan'ı terk ederek Kazakistan'a yerleşmiştir (Demiray 2012). Buna kimliğinde Azerbaycanlı yazılan kitle de dâhil edildiğinde Kazakistan, diğer pek çok ülkeden daha fazla Ahıska Türküne ev sahipliği yapmaktadır.

Kazakistan'daki Ahıska Türklerinin nüfusu hakkında kesin bir bilgi sayı verilmemekle birlikte 150 bin ile 200 bin arasında olduğu düşünülmektedir (Savin 2007; Demiray 2012; Güzeloğlu 2014). Kızılorda'dan başlayarak Almatı'ya kadar çizilen bir hat üzerinde yer alan Kızılorda, Çimkent, Taraz, Cambul ve Almatı şehirlere ve bu şehirlere ait köyler ve kasabalar Ahıska Türklerinin yoğun olarak yaşadığı yerlerdir. Bu yerlerin içerisinde Ahıska Türklerinin %30'u Almatı, %28'i Güney Kazakistan, %24'ü Cambul eyaletinde yaşamaktadır (Savin 2007).

Ahıska Türklerinin çok zor koşullar altında kalsalar dahi buldukları ortama uyum sağlama becerileri yüksektir. Özellikle Kazakistan'daki Ahıska Türklerinin durumu eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşayan akrabalarından daha iyidir. Üren'e (2016) göre Ahıskalıların Kazak

toplumu ile kaynaşmasında Kazakistan yönetiminin de payı büyüktür. Kazakistan toplumu içerisinde çalışan ve üreten bir halk olarak bilinen Ahıska Türkleri geniş aileler şeklinde yaşamaları, akrabalar ve komşular arasında yakın ilişkiler kurmaları ve gösterdikleri güçlü sosyal dayanışma nedeniyle ekonomik olarak iyi durumdadır. Adlarından söz ettiren iş adamları ve girişimcilere sahip olmanın yanı sıra Türkiye’den gelen yatırımcılar ile ortaklıkları mevcuttur. Aile, akrabalar ve komşuların çevrelediği bir alanda yaşayan Ahıska Türkleri, Türklük temelinde birbirlerini tek parçadan oluşan bir kitle olarak görme eğilimindedir. Bu durum onların kültürlerini ve dillerini korumalarını sağlamıştır. “Sovyetler Birliği döneminde Rus ve Rus olmayan kültürlerden sınırlı oranda etkilenmişlerdir. Dinî adetler, doğum, sünnet, evlilik ve cenaze adetlerini günümüze kadar korumuşlardır” (Güzeloğlu 2014: 313).

Ahıska Türklerinin Kazakistan içerisinde bir eğitim kurumunda ana dillerini öğrenme ve ana dillerinde eğitim alma olanakları kısıtlıdır. Sovyetler Birliği döneminde Ahıska Türklerinin Kazakistan’da Türkçe eğitim alma olanakları hiçbir zaman olmamıştır. Ancak bazı okullarda Azerbaycan Türkçesi ile eğitim verilmiştir. Bununla birlikte Sovyet dönemi Kazakistan’ında Ahıska Türkleri ağırlıklı olarak Rusça, az da olsa Kazakça, Özbekçe ve Uygurca eğitim görmüştür. Dervişeva’nın (2006) verdiği bilgiye göre bağımsızlığın ardından Kazakistan’ın 40 ortaokulunda Ahıska Türkleri Türkiye Türkçesi dersi almaya başlamıştır. Bu derslere çoğunlukla Ahıska Türkü öğretmenler girmiştir. Öğretmenlerin eğitimleri Ahıska Türklerine ait derneklere Türkiye’den gelen uzmanlar tarafından verilmiştir. Bir kısmı da Türkiye’de seminerlere gönderilmiştir. “Yasal düzenlemeler ile Ahıska Türklerinin kendi okullarını açmalarının önündeki engeller ortadan kaldırılmıştır” (Üren 2016: 181). Ancak Özbekler, Uygurlar ve Ruslar gibi milletler ile karşılaştırıldığında Ahıska Türkleri kendi okullarını açma ve ana dilinde eğitim alma noktasında yeterli ilerlemeyi sağlayamamıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Kazakistan’daki Ahıska Türklerin dil repertuarlarında yer alan dilleri seçme ve kullanma durumlarını iki dillilik bağlamında incelemektir. Bu amaç çerçevesinde araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Katılımcıların dil repertuarında yer alan dillere ait yeterlikleri nasıldır?
2. Katılımcılar hangi dilleri ana dili olarak nitelendirmektedir?
3. Katılımcılar dil repertuarındaki dilleri hangi kaynaktan edinmiş/öğrenmiştir?
4. Katılımcıların dil repertuarında yer alan dilleri hangi sıklıkla kullanmaktadır?
5. Katılımcılar kişi, ortam ve işleve göre dil repertuarındaki hangi dili seçmektedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Kazakistan’da yaşayan Ahıska Türklerinin Türkçe dil seçimlerini incelemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın dayandığı model ise tekil tarama modelidir. Tekil tarama modeli, ilgilenilen olay, madde, birey, grup, kurum, konu vb. birim ve duruma ait değişkenleri betimlemeye çalışır (Karasar 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kazakistan’da yaşayan Ahıska Türklerinden 274 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun tamamı Kazakistan’ın güney eyaletlerindeki yerleşim birimlerinde yaşamaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Durumlarına İlişkin Bilgiler

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	144	52,6
Erkek	130	47,4
Yaş		
10-17	61	22,3
18-29	110	40,1
30-39	38	13,6
40 yaş ve üstü	65	23,3
Medeni Durum		
Evli	119	43,4
Bekâr	155	56,6
Yerleşim Birimi		
Şehir	135	49,3
Köy	139	50,7
Kimlik		
Türk	80	29,2
Ahıska Türkü	161	58,8
Kazak	6	2,2
Kazakistanlı	2	0,7
Kazakistanlı Türk	20	7,3
Diğer	5	1,8
Toplam	274	100,0

Katılımcıların cinsiyet dağılımı 144 (%52,6) kadın, 130 (%47,4) erkek şeklindedir. Yaş değişkenine göre ise 10-17 yaş aralığında 61 (%22,3), 18-29 yaş aralığında 110 (%40,1), 30-39 yaş aralığında 38 (%13,6), 40 yaş ve üstünde ise 65 (%23,3) katılımcı bulunmaktadır.

Katılımcılardan 119 (%43,4) kişi evli, 155 (%56,6) kişi ise bekârdır. Şehirde yaşayan katılımcıların sayısı 135 (%49,3), köyde yaşayan katılımcıların sayısı ise 139'dur (%50,7). Katılımcıların kendini tanımladıkları kimliğe bakıldığında 80 (%29,2) kişinin kendini Türk, 161 (%58,8) kişinin kendini Ahıska Türkü, 6 (%2,2) kişinin kendini Kazak, 2 (%0,7) kişinin kendini Kazakistanlı, 20 (%7,3) kişinin kendini Kazakistanlı Türk ve 5 (%1,8) kişinin ise kendini diğer olarak tanımladığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma yöntemine uygun olarak verilerin toplanmasında "Dil Biyografisi Anketi" kullanılmıştır. Anket, Kişisel Bilgi Formu, Dil Kullanımı Anketi, Dil Seçimi Anketi alt başlıklarından oluşmaktadır. Dil Biyografisi Anketi ile katılımcıların kişisel bilgileri ile birlikte dil repertuarlarında bulunan dillere yönelik kullanımları hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Anket içeriğinin hazırlanmasında Fuller (1982), Zeng (1997), Rivera-Mills (1998), Lee (1999), Dweik (2000) ve Boucher-Yip'in (2004) araştırmalarında kullandığı anket sorularından yararlanılmıştır. Anketin kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla beşi Gazi Üniversitesinden, biri Başkent Üniversitesinden olmak üzere toplam altı uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Ön uygulaması ise 2017 yılında Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleştirilen Ahıska Türkleri ile gerçekleştirilmiştir.

Anketin birinci bölümü olan Kişisel Bilgi Formu, sekiz sorudan oluşur. Form ile katılımcılara ait cinsiyet, yaş, medenî durum, eğitim durumu, meslek, yerleşim birimi, kendilerini tanımlama durumları ve Türkçe eğitim görüp görmedikleri sorulmuştur. İkinci bölüm olan Dil Kullanım Anketi ise katılımcıların dil biyografilerini çıkarmak ve repertuarlarındaki dilleri hangi sıklıkla kullandıklarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu bölümde dilin nereden öğrenildiği, hangi sıklıkla kullanıldığı ve dil yeterlik düzeylerine ilişkin sorular sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümü olan Dil Seçimi Anketi ise Fishman'ın (1965) alan tanımlamasından yola çıkılarak katılımcıların yer, kişi ve işleve göre hangi dilleri seçtiğine ilişkin sorulara sahiptir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama süreci 2017 yılı Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından Kazakistan'ın Ahıska Türkü nüfusu açısından yoğun yerleşim yerlerine sahip Almatı, Cambul, Güney Kazakistan ve Kızılorda eyaletlerindeki şehir ve köylere gidilerek yüz yüze görüşmeler yolu ile verilerin toplanması sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analiz edilmesinde nicel değerlendirme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nicel verilerin incelenmesi için gerekli hesaplamalar SPSS 25.0 programı yardımı ile yapılmıştır. Dil Biyografisi Anketi aracılığı ile toplanan verilerin incelenmesinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalama gibi betimsel istatistiğe ilişkin hesaplamalar yapılmıştır. Betimsel istatistik verileri yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri değişkenlerine göre incelenmiştir ve bu değişkenlerin dil seçimi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla ki-kare testi yapılmıştır. Ayrıca anket verileri üzerinden kişiye, ortama ve işleve göre dil seçimleri için dil sürdürüm gücü hesaplanmıştır. Dil sürdürüm gücü indeksi Lewis (1995) tarafından geliştirilmiştir. İndeks, toplulukların dil seçimleri üzerinden dili sürdürme gücünü belirlemektedir. İndeks puanına göre 1,66-2,00 aralığı yüksek, 1,28-1,65 aralığı orta, 0,00-1,27 aralığı ise düşük sürdürüm gücünü ifade etmektedir. Buna ek olarak Bosnalı (2007) tarafından Dieu-Renaud'dan (1979) uyarlanan dil kaybı oranı da hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular alanyazındaki diğer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

1. Katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakçaya Ait Yeterliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakçaya ait yeterlik durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 2'de katılımcıların üç dilin temel beceri alanlarında sahip oldukları yeterliğe ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakçaya Ait Yeterlikleri

		Çok iyi		İyi		Orta		Zayıf		Bilmiyoru m	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Türkçe	Konuşma	122	44,5	87	31,8	50	18,2	11	4,0	4	1,5
	Dinleme	152	55,5	74	27,0	38	13,9	6	2,2	4	1,5
	Okuma	123	44,9	58	21,2	65	23,7	22	8,0	6	2,2
	Yazma	110	40,1	59	21,5	64	23,4	26	9,5	15	5,5
Rusça	Konuşma	196	71,5	51	18,6	21	7,7	5	1,8	1	0,4
	Dinleme	204	74,5	46	16,8	17	6,2	5	1,8	1	0,4
	Okuma	189	69,0	41	15,0	35	12,8	8	2,9	1	0,4
	Yazma	188	68,6	38	13,9	32	11,7	14	5,1	1	0,4
Kazakça	Konuşma	70	25,5	89	32,5	84	30,7	22	8,0	9	3,3
	Dinleme	81	29,6	95	34,7	71	25,9	19	6,9	8	2,9
	Okuma	69	25,2	90	32,8	74	27,0	31	11,3	10	3,6
	Yazma	61	22,3	87	31,8	77	28,1	38	13,9	11	4,0

Tablo 2'de Türkçe, Rusça ve Kazakçadaki yeterlik oranlarına bakıldığında katılımcıların üç dilde de konuşma ve dinleme becerilerinde okuma ve yazmaya göre daha yüksek yeterliğe sahip olduğu görülmektedir. Oranlar dikkate alındığında katılımcıların Rusçayı diğer dillerden daha iyi bildikleri anlaşılmaktadır. Rusçanın ardından Türkçe gelmektedir. Kazakça ise diğer dillere göre en az yeterliğe sahip olunan dildir.

Türkçe dil becerileri arasındaki yeterlik farkının diğer iki dilden daha fazla olduğu görülmektedir. Türkçede dinleme becerisinde çok iyi düzeyde yeterliğe sahip olanların oranı ile yazma becerisinde çok iyi düzeyde yeterliğe sahip olanların oranı arasındaki fark %15'lere kadar çıkmaktadır. Bu durum Türkçe dil becerilerinin gelişiminde dengesizlik olduğuna işaret etmektedir. Katılımcılar, Türkçe ve Rusça dil becerilerinde belirli bir yeterliğe sahip olmalarından dolayı Beardsmore'un (1986) iki dillilik sınıflandırmasına göre üretici iki dilli olarak kabul edilebilir. Buna ek olarak Rusça dil becerilerinin tamamında, Türkçede ise daha çok konuşma, dinleme ve okumada yetkin olmaları onları ikinci tip üretici iki dilli yapmaktadır.

Ahıska Türklerinin Rusçada diğer dillerden daha yüksek yeterliğe sahip olmasının başlıca nedeni, aldıkları eğitimin ağırlıklı Rusça olmasından kaynaklanmaktadır. Pek çok Sovyet cumhuriyetinde olduğu gibi Kazakistan'daki hâkim dilsel atmosfer göz önünde bulundurulduğunda Rusça sadece Ahıska Türkleri için değil diğer halklar için de saygınlık, zenginlik, kültür ve güç göstergesi olarak saygın bir dildir. Ulaşılan bu sonuç alanyazınla da örtüşmektedir. Fishman (1972: 75), çok az sayıdaki iki dilli bireyin bildikleri dillerde eşit yeterliğe sahip olduğuna dikkat çeker. Çoğu zaman birinci dil, ikinci dilin işlevi veya artan kullanım sıklığı ile doğru orantılı olarak zayıflamaktadır. Bosnalı'nın (2007) İran'da yaptığı saha araştırmasında katılımcıların Farsçada %75, Azerbaycan Türkçesinde ise %70 oranında yeterliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Yalınkılıç (2013) ise Bulgaristan'daki Türkler arasından seçtiği katılımcıların %56,4'ünün Bulgarcada, %29,7'sinin Türkçede çok iyi düzeyde yeterliğe sahip olduğunu ortaya koymuştur. Dağdeviren Kırmızı (2015) da benzer şekilde Gagauz katılımcılar ile gerçekleştirdiği

araştırmasında katılımcıların genel dil yeterliklerinde Rusçanın Gagauzcadan daha önde olduğunu Rumencenin ise bu iki dilin ardından geldiğini belirtmiştir.

2. Katılımcıların Ana Diline İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara ana dillerinin ne olduğu sorulmuştur. Tablo 3'te katılımcıların ana dillerine ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Ana Dillerine İlişkin Dağılım

Ana Dili	N	%
Türkçe	233	85,0
Rusça	9	3,3
Türkçe ve Rusça	18	6,6
Kazakça	5	1,8
Diğer	9	3,3
Toplam	274	100,0

Tablo 3'e bakıldığında diller arasındaki yeterliğin eşitsizliğine rağmen katılımcılar %85,0 oranında ana dillerini Türkçe olarak işaretledikleri görülmektedir. Rusça, sahip olunan yeterlik düzeyinin yüksekliğine karşın %3,3 oranında ana dili olarak belirtilmiştir. Türkçe ve Rusçayı birlikte ana dili olarak belirtenler ise %6,6 oranındadır. Kazakça ve diğer dillerin oranı ise daha da düşüktür. Bu sonuçlar göstermektedir ki katılımcılar, ana dillerini sahip oldukları yeterlik düzeyinden bağımsız olarak değerlendirmektedir. Aslında bu durum Sovyet coğrafyasında görülen yaygın bir durumdur. Tishkov (1997) çoğu kişinin ana dili sorulduğunda bilmeseler dahi etnik kimlikleri ile ilişkili dili söylemeleri nedeniyle Rusçanın iletişimdeki gücünün istatistiklere tam olarak yansımadağına dikkat çekmektedir. Dave (2007) ise bu durumu sindirilemeyen iki dillilik olarak tanımlamaktadır. Buna göre Sovyet coğrafyasında insanlar, ana dili sorulduğunda o dilde hiçbir yeterliği olmasa dahi etnik kimlikleri ile ilişkili dili belirtme eğilimindedir.

Bosnalı'nın (2007), Dieu-Renaud'dan (1979) uyarlayarak araştırmasında kullandığı formüller üzerinden katılımcıların kendilerini tanımladıkları kimlik ile sahip oldukları ana dili birlikte değerlendirildiğinde Türkçenin sürdürümü ve kaymasına ilişkin verilere ulaşılabilmektedir. Bu bağlamda kendini Türk, Ahıska Türkü ve Kazakistanlı Türk kimliğine ait hissedenlerin sayısı 261'dir (%95,3). Bu 261 katılımcı sahip oldukları kimlik nedeniyle Türkçeyi ana dili olarak konuşma potansiyeline sahiptir. Buna karşın katılımcılarından 251'inin (%91,6) Türkçeyi ana dili olarak belirttiği görülmektedir. Potansiyel ve belirtilen ana diline ait verilerden yola çıkarak Türkçenin ana dili olarak sürdürümüne ve kaymasına ilişkin formüller işletildiğinde sürdürüm için 0,96, kayma için ise 0,03 sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre dil sürdürümü göstergesi olarak hesaplanan 0,96'nın en yüksek değer olan 1'e yakınlığı göz önünde bulundurulduğunda Türkçenin yüksek oranda sürdürüldüğü söylenebilir. Dil kayması için hesaplanan 0,03 değerinin ise en düşük değer olan 0'a yakın olması nedeniyle dil kaymasının düşük oranda gerçekleştiği söylenebilir.

3. Dil Öğrenme Kaynağına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara Türkçeyi ve Rusçayı nereden öğrendikleri sorulmuştur. Tablo 4'te katılımcıların Türkçe ve Rusçayı öğrendikleri kaynağına ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 4: Dil Öğrenme Kaynağına İlişkin Dağılım

Kaynak	Aile		Okul		Cami		Arkadaş		Televizyon		Kitap		Diğer	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Türkçe	246	89,8	6	2,2	2	0,7	4	1,5	11	4,0	1	0,4	4	1,5
Rusça	89	32,5	152	55,5	-	-	21	7,7	7	2,6	2	0,7	3	1,1

Tablo 4'te dil öğrenme kaynağı bakımından ulaşılan sonuçlar katılımcıların Türkçeyi %89,8 oranında aile içinde öğrendiklerini göstermektedir. Televizyon ise aileden sonra %4,0 oranında Türkçenin öğrenildiği ikincil kaynaktır. Rusça ise %55,5 oranında okulda, %32,5 oranında aile içinde, %7,7 oranında arkadaş çevresinde öğrenilmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında Türkçe öğreniminin büyük oranda aile içinde gerçekleştirildiği ve Rusçaya göre Türkçenin öğrenme kaynağının daha az çeşitli olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe yayın yapan televizyon kanallarının ise Türkçe öğrenmede bir kaynak olması Avrupa'daki Türkler için de geçerlidir. Yağmur ve Bayram Jacobs (2015), Hollanda'daki Türkler için Türk medyasının çocukların Türkçe öğrenmelerinde önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Türk medyasına Kazakistan'dan erişim ise ülkenin bağımsız bir devlet olarak uluslararası yayınların serbest bırakması ile başlamıştır. Bu nedenle 30 yaş ve üzerinde televizyondan Türkçe öğrenen katılımcı oranı azdır. Rusçanın öğrenilmesinde ailenin oranının yüksekliği ise dikkat çekicidir. Alanyazına bakıldığında da dil öğretimi kaynaklarına ilişkin benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Thompson (1971), Amerika'daki iki dilli bireylerin İspanyolca öğrenmesinde evin en önemli kaynak olduğu sonucuna ulaşmıştır. Boucher-Yip (2004) ise Malezya'daki Semai topluluğunun Semai dilini aileden öğrendiğini, Malayca'yı ise daha çok okul aracılığı ile öğrendiğine dikkat çekmektedir.

4. Katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakça Kullanım Sıklığına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakçayı hangi sıklıkta kullandıkları sorulmuştur. Tablo 5'te katılımcıların dil kullanım sıklıklarına ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 5: Türkçe, Rusça ve Kazakçanın Kullanım Sıklığına İlişkin Dağılım

Kullanım Sıklığı	Her Zaman		Genellikle		Bazen		Hiçbir Zaman	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Türkçe	114	41,6	111	40,5	42	15,3	7	2,6
Rusça	110	40,1	107	39,1	50	18,2	7	2,6
Kazakça	30	10,9	81	29,6	131	47,8	32	11,7

Dil kullanım sıklığına ilişkin dağılıma bakıldığında Türkçe ve Rusçanın en sık kullanılan iki dil olduğu görülmektedir. Her zaman Türkçe kullandığını belirtenlerin oranı %41,6 iken Rusça için bu oran %40,1'dir. Her iki dili hiçbir zaman kullanmayanların oranı %2,6'dır. Kazakça ise katılımcıların %47,8 oranında bazen kullandığı bir dildir. Katılımcıların her zaman kullandıkları dillerde Türkçe ve Rusçanın birbirine çok yakın oranlara sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkçenin çok az bir farkla Rusçanın önünde olduğu söylenebilir. Kazakça ise dil kullanım sıklığı açısından katılımcıların seyrek kullandığı dildir.

Tablo 6’da ise katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakça kullanım sıklıklarının değişkenlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Türkçe, Rusça ve Kazakça Kullanım Sıklıklarının Değişkenlere Göre Dağılımı

	Her Zaman		Genellikle		Bazen		Hiçbir Zaman		
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Türkçe	10-17 yaş	18	29,5	24	39,3	19	31,1	-	-
	18-29 yaş	55	47,8	44	38,3	12	10,4	4	3,5
	30-39 yaş	18	47,4	17	44,7	3	7,9	-	-
	40 yaş ve üstü	25	38,5	29	44,6	8	12,3	3	4,6
	Kadın	57	39,6	62	43,1	21	14,6	4	2,8
	Erkek	57	43,8	49	37,7	21	16,2	3	2,3
	Köy	32	44,6	55	39,6	20	14,4	2	1,4
	Şehir	52	38,5	56	41,5	22	16,3	5	3,7
	Rusça	10-17 yaş	32	52,5	18	29,5	11	18,0	-
18-29 yaş		40	34,8	51	44,3	19	16,5	5	4,3
30-39 yaş		15	39,5	13	34,2	10	26,3	-	-
40 yaş ve üstü		25	38,5	26	40,0	12	18,5	2	3,1
Kadın		63	43,8	47	32,6	32	22,2	2	1,4
Erkek		47	36,2	60	46,2	18	13,8	5	3,8
Köy		56	40,3	58	41,7	23	16,5	2	1,4
Şehir		54	40,0	49	36,3	27	20,0	5	3,7
Kazakça		10-17 yaş	6	9,8	23	37,7	31	50,8	1
	18-29 yaş	10	8,7	22	19,1	55	47,8	28	24,3
	30-39 yaş	3	7,9	13	34,2	19	50,0	3	7,9
	40 yaş ve üstü	11	16,9	23	35,4	30	46,2	1	1,5
	Kadın	14	9,7	48	33,3	64	44,4	18	12,5
	Erkek	16	12,3	33	25,4	67	51,5	14	10,8
	Köy	15	10,8	49	35,3	68	48,9	7	5,0
	Şehir	15	11,1	32	23,7	63	46,7	25	18,5

Tablo 6’ya göre her zaman Türkçeyi kullandığını belirtenler 10-17 yaş aralığı en düşük orana sahip grupken 18-28 ve 30-39 yaş aralığındaki katılımcılar diğer gruplardan daha yüksek oranlara sahiptir. Rusçayı her zaman kullananların ise 10-17 yaş aralığındaki katılımcılar olduğu görülmektedir. Her zaman Türkçeyi kullanan erkekler ise kadınlardan daha yüksek orana sahiptir. Rusçada ise bunun tersi söz konusudur. Köyde yaşayanların arasında ise şehirde yaşayanlara göre Türkçeyi her zaman kullananların oranı daha yüksekken Rusçayı her zaman kullananlarda köy ve şehre ait oranlar aynıdır. Her zaman Kazakçayı kullandığını belirtenlerin oranı ise Türkçe ve Rusçanın kullanımına göre düşüktür.

Özellikle 10-17 yaş grubunda her zaman Türkçe kullandığını belirtenlerin diğer gruplardan daha düşük orana sahip olması alanyazındaki diğer araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Çolak

Bostancı (2014), Amerika'daki Türkler üzerine gerçekleştirdiği araştırmasında birinci kuşak Türklerin Türkçeyi ikinci kuşaktan daha sık kullandığını bulgulamıştır. Altınkamuş ve Ağırdağ (2014) da Belçika'daki ikinci kuşak Türklerin Felemenkçe ile daha çok etkileşimde bulunmasından dolayı daha az Türkçe konuştuğu sonucuna ulaşmıştır. Akran etkisi nedeniyle İngilizcenin iletişimde belirtisiz dil hâline geldiğini belirten Lee (1999), 50 yaşın üzerindekiilerde Navajo dilinin gençlere göre daha sık kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Hudyma (2012) ise Kanada'da yaşayan 70 yaş üzerindeki Ukraynalıların Ukraynacayı günlük yaşamlarında İngilizce ile birlikte yarı yarıya kullandıklarını belirlemiştir. Bu orana bakıldığında Ahıska Türkleri arasında her zaman ve genellikle Türkçe kullandığını belirtenler bütün yaş gruplarında %70'i aşmaktadır. Bu sonuçlar Ahıska Türklerinin diğer etnik gruplara göre Türkçenin kullanım sıklığında daha iyi durumda olduğunu göstermektedir.

5. Katılımcıların Kişi, Ortam ve İşleve Göre Dil Seçimlerine İlişkin Bulgular

5.1. Kişilere Göre Dil Seçimi

Araştırma kapsamında katılımcılara çevrelerindeki kişilerle iletişim kurarken hangi dili seçtikleri sorulmuştur. Tablo 7'de katılımcıların kişilere göre dil seçimine ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 7: *Kişilere Göre Dil Seçimlerine İlişkin Dağılım*

Dil Seçimi ¹	T		T=RK		RK	
	N	%	N	%	N	%
Büyükanne	199	71,3	46	16,5	16	5,7
Büyükbaba	189	67,7	51	18,3	18	6,5
Anne	183	65,6	70	25,1	18	6,5
Baba	183	65,6	60	21,5	22	7,9
Akraba	147	52,7	104	37,3	28	10,0
Kardeş	144	51,6	97	34,8	23	8,2
Ağabey/Abla	142	50,9	105	37,6	25	9,0
Çocuk	139	48,7	67	24,0	25	9,0
Arkadaş	64	22,9	136	48,7	79	28,3

Tablo 7'ye bakıldığında katılımcıların dil seçimlerini iletişim kurdukları kişilere göre gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Türkçe iletişimin en az oranda tercih edildiği grup ise arkadaş çevresidir. Büyükanne, büyükbaba, anne ve baba ile sadece Türkçenin kullanılma oranı %60'ı aşmaktadır. Bu kişiler ile iletişimde Rusça/Kazakçanın seçilme oranı özellikle büyükannede oldukça düşüktür. Anne ve baba ile iletişimde sadece Türkçenin seçilme oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Akraba, kardeş, ağabey/abla ile iletişimde ise Türkçe kadar diğer diller de tercih edilmektedir. Aile üyeleri bağlamında çocuklar ile iletişimde sadece Türkçeyi kullananların oranı ise diğer üyelere göre düşüktür.

Tablo 8'de ise katılımcıların kişilere ilişkin dil seçimlerinin değişkenlere göre dağılımı gösterilmektedir.

¹ T, Sadece Türkçe; T=RK, Türkçe ve Rusça/Kazakça; RK, Sadece Rusça/Kazakça

Tablo 8: Kişilere İlişkin Dil Seçimlerinin Değişkenlere Göre Dağılımı

Dil Seçimi	T		T=RK		RK		Ki-Kare
	N	%	N	%	N	%	
Büyükanne							
10-17 yaş	41	71,9	13	22,8	3	5,3	$\chi^2_{(6)}=6,753; p>0,05$
18-29 yaş	77	71,3	23	21,3	8	7,4	
30-39 yaş	33	86,8	4	10,5	1	2,6	
40 yaş ve üstü	48	82,8	6	10,3	4	6,9	
Kadın	107	78,7	22	16,2	7	5,1	$\chi^2_{(2)}=1,006; p>0,05$
Erkek	92	73,6	24	19,2	9	7,2	
Köy	112	86,2	14	10,8	4	3,1	$\chi^2_{(2)}=14,181; p<0,05$
Şehir	87	66,4	32	24,4	12	9,2	
Büyükbaba							
10-17 yaş	39	67,2	16	27,6	3	5,2	$\chi^2_{(6)}=9,788; p>0,05$
18-29 yaş	73	68,2	25	23,4	9	8,4	
30-39 yaş	32	86,5	4	10,8	1	2,7	
40 yaş ve üstü	45	80,4	6	10,7	5	8,9	
Kadın	100	74,6	27	20,1	7	5,2	$\chi^2_{(2)}=1,320; p>0,05$
Erkek	89	71,8	24	19,4	11	8,9	
Köy	107	84,3	14	11,0	6	4,7	$\chi^2_{(2)}=15,621; p<0,05$
Şehir	82	62,6	37	28,2	12	9,2	
Anne							
10-17 yaş	32	52,5	25	41,0	4	6,6	$\chi^2_{(6)}=11,498; p>0,05$
18-29 yaş	77	67,5	29	25,4	8	7,0	
30-39 yaş	30	78,9	6	15,8	2	5,3	
40 yaş ve üstü	44	75,9	10	17,2	4	6,9	
Kadın	91	64,1	41	28,9	10	7,0	$\chi^2_{(2)}=1,665; p>0,05$
Erkek	92	71,3	29	22,5	8	6,2	
Köy	102	76,1	26	19,4	6	4,5	$\chi^2_{(6)}=9,006; p<0,05$
Şehir	81	59,1	44	32,1	12	8,8	
Baba							
10-17 yaş	31	55,4	19	33,9	6	10,7	$\chi^2_{(6)}=10,801; p>0,05$
18-29 yaş	76	66,7	28	24,6	10	8,8	
30-39 yaş	30	78,9	6	15,8	2	5,3	
40 yaş ve üstü	46	80,7	7	12,3	4	7,0	
Kadın	91	65,5	36	25,9	12	8,6	$\chi^2_{(2)}=1,954; p>0,05$
Erkek	92	73,0	24	19,0	10	7,9	
Köy	104	79,4	19	14,5	8	6,1	$\chi^2_{(2)}=13,086; p<0,05$
Şehir	79	59,0	41	30,6	14	10,4	
Akraba							
10-17 yaş	24	39,3	30	49,2	7	11,5	$\chi^2_{(6)}=7,912; p>0,05$
18-29 yaş	64	55,7	39	33,9	12	10,4	

30-39 yaş	25	65,8	11	28,9	2	5,3	
40 yaş ve üstü	34	52,3	24	36,9	7	10,8	
Kadın	73	49,3	63	42,6	12	8,1	$\chi^2_{(2)}=4,212; p>0,05$
Erkek	74	56,5	41	31,3	16	12,2	
Köy	83	58,9	46	32,6	12	8,5	$\chi^2_{(2)}=4,380; p>0,05$
Şehir	64	46,4	58	42,0	16	11,5	
Kardeş							
10-17 yaş	23	42,6	24	44,4	7	13,0	
18-29 yaş	63	57,8	36	33,0	10	9,2	$\chi^2_{(6)}=5,335; p>0,05$
30-39 yaş	23	60,5	13	34,2	2	5,3	
40 yaş ve üstü	35	55,6	24	38,1	4	6,3	
Kadın	73	52,5	54	38,8	12	8,6	$\chi^2_{(2)}=0,578; p>0,05$
Erkek	71	56,8	43	34,4	11	8,8	
Köy	81	60,9	43	32,3	9	6,8	$\chi^2_{(2)}=4,569; p>0,05$
Şehir	63	48,1	54	41,2	14	10,7	
Ağabey/Abla							
10-17 yaş	21	36,8	28	49,1	8	14,0	
18-29 yaş	64	57,1	38	33,9	10	8,9	$\chi^2_{(6)}=7,928; p>0,05$
30-39 yaş	22	57,9	14	36,8	2	5,3	
40 yaş ve üstü	35	53,8	25	38,5	5	7,7	
Kadın	71	49,3	60	41,7	13	9,0	$\chi^2_{(2)}=1,246; p>0,05$
Erkek	71	55,5	45	35,2	12	9,4	
Köy	81	58,3	50	36,0	8	5,8	$\chi^2_{(2)}=6,166; p<0,05$
Şehir	61	45,9	55	41,4	17	12,8	
Çocuk							
10-17 yaş	12	44,4	8	29,6	7	25,9	
18-29 yaş	66	64,1	25	24,3	12	11,7	$\chi^2_{(6)}=11,217; p>0,05$
30-39 yaş	19	55,9	13	38,2	2	5,9	
40 yaş ve üstü	39	60,9	21	32,8	4	6,3	
Kadın	66	57,4	36	31,3	13	11,3	$\chi^2_{(2)}=0,513; p>0,05$
Erkek	70	61,9	31	27,4	12	10,6	
Köy	82	70,7	26	22,4	8	6,9	$\chi^2_{(2)}=12,297; p<0,05$
Şehir	54	48,2	41	36,6	17	15,2	
Arkadaş							
10-17 yaş	8	13,1	30	49,2	23	37,7	
18-29 yaş	41	35,7	44	38,3	30	26,1	$\chi^2_{(6)}=22,495; p<0,05$
30-39 yaş	4	10,5	25	65,8	9	23,7	
40 yaş ve üstü	11	16,9	37	56,9	17	26,2	
Kadın	29	19,6	74	50,0	45	30,4	$\chi^2_{(2)}=2,125; p>0,05$
Erkek	35	26,7	62	47,3	34	26,0	
Köy	35	24,8	76	53,9	30	21,3	$\chi^2_{(2)}=6,983; p<0,05$
Şehir	29	21,0	60	43,5	49	35,5	

Tablo 8, kişilere göre dil seçiminde sadece Türkçeyi tercih eden 40 yaş ve üstündekilerin diğer yaş gruplarından daha yüksek oranlara sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle bu yaş grubundaki katılımcılar büyükanne, büyükbaba, anne ve baba ile iletişimlerinde Türkçe kullanılmaktadır. 10-17 yaş grubundaki katılımcılar ise diğer yaş gruplarına göre Türkçe ve Rusça/Kazakçayı birlikte kullanma durumu açısından öndedir.

Bu oranlar sadece Türkçeyi tercih edenlere ait değerlerin yaşa bağlı olarak dalgalandığına dönük bir izlenim vermekle birlikte ki-kare testi sonuçları ebeveyn, kardeşler, çocuk ve akrabalar ile iletişimde yaşın dil seçimi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ve bu kimselerle ağırlıklı Türkçenin kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanında arkadaşlar ile iletişimde dil seçimi ve yaş arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($\chi^2_{(6)}=22,495$; $p<0,05$). Bu sonuç aile üyeleri dışında sayılabilecek arkadaş çevresinde diğer dillerinin kullanımının genç kuşaklar arasında yaygın olduğunu göstermektedir.

Cinsiyet değişkeninin kişilere göre dil seçimlerine ait oranlar üzerindeki etkisine bakıldığında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Ancak erkeklerin aile üyeleri ve yakın çevreleri ile kadınlara göre daha yüksek oranda sadece Türkçeyi tercih ettiği belirlenmiştir. Kadınların ise erkeklere göre Türkçe ile birlikte diğer dilleri de kullanma eğilimine sahip olduğu söylenebilir. Ahıska Türkü aileler arasında yapılan gözlemlerde evin reisi olarak kabul edilen erkeklerin Türkçe konuşulması için eşlerini ve çocuklarını uyardıkları ve bu konuda hassas oldukları gözlenmiştir. Ancak yine da kadın ve erkekler arasında keskin bir ayırmadan bahsetmek güçtür.

Katılımcıların kişilere göre seçtikleri dilde en belirgin etkiye sahip olan değişkenin yerleşim yeri olduğu söylenebilir. Oranlara bakıldığında kişilerin köy veya şehirde oturması onların yakın çevreleri ile iletişimlerinde Türkçeyi kullanmalarını etkilemektedir. Türkçenin tercih edilmesi açısından köyde yaşama durumunun kişiler arası iletişim ile anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır ($p<0,05$). Bunun yanında test sonuçları kardeşler ve akrabalar ile iletişimde yerleşim yerinin seçilen dil üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Yerleşim yerine göre iletişimde Türkçe dışındaki dillerin en çok tercih edildiği kişilerin arkadaşlar olduğu görülmektedir. Hem köyde hem şehirde yaşayan katılımcılar arkadaş çevresinde ağırlıklı farklı dillerden de yararlanmaktadır.

Ahıska Türklerinin aile ve yakın çevreleri ile iletişimlerinde gerçekleştirdikleri dil seçimlerinin özellikle Bulgaristan'daki Türkler ile benzeştiği görülmektedir. Yalınkılıç (2013), Bulgaristan'da yaşayan Türklerin anne ve babaları ile %60 oranında sadece Türkçe konuştuğunu, kardeşler ile iletişimde bu oranın %30'lara düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Komşu ve arkadaşlar ile iletişimde Türkçenin kullanımı Bulgaristan Türklerinde Ahıska Türklerine göre daha yüksektir. Bu durum Bulgaristan'da yaşayan Türklerin belirli bir bölgede yoğunlaşmaları ve çoğunluğu oluşturmalarından kaynaklanmaktadır. Ahıska Türkleri, yaşadıkları bölgelere zorla yerleştirilmiş ve yerleştirildikleri bölgelerde çoğunluğa sahip olamamıştır. Bunun yanında erkeklerin Türkçe, kadınların ise Türkçe ve Bulgarca'yı birlikte konuşma eğilimine sahip olmaları da Bulgaristan Türkleri ile Ahıska Türklerine ait sonuçlar arasındaki diğer benzerliktir. Ahıska Türklerinin aile üyeleri ile iletişimlerinde gerçekleştirdikleri dil seçimleri Bani-Shoraka'nın (2005) Tahran'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin Türkçe kullanımı hakkındaki araştırması ile karşılaştırıldığında Ahıska Türklerinin, Azerbaycan Türklerine göre sadece Türkçeyi tercih edenlerde daha yüksek oranları yakaladığı görülmektedir. Ahıska Türkleri arasında anne ve baba ile iletişimde sadece Rusça/Kazakça kullananlar bütün yaş gruplarında %5 oranını aşmazken Azerbaycan Türklerinde anne ve babası ile sadece Farsçayı kullananlar genç kuşaklarda %30'lara kadar çıkmaktadır.

Yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri bağlamında Ahıska Türklerinin kişilere göre dil seçimleri Dağdeviren Kırmızı'nın (2015) Gagauzlar ile ilgili ulaştığı sonuçlar ile kısmen uyusmaktadır. Gençlerin yaşlılara göre aile içerisinde Rusçayı daha fazla kullanması, Ahıska Türklerinde de gözlenen bir durumdur. Köyde yaşayanların şehirde yaşayanlara göre aile içerisinde Türkçeyi Rusçadan daha yüksek oranda kullanmaları da Gagauzlar ile Ahıska Türklerinin benzeştiği bir noktadır. Ancak Gagauzlarda kadınların erkeklere göre Gagauzcayı daha çok tercih etmeleri, onları Ahıska Türklerinden ayırmaktadır. Batı Avrupa'daki göçmen Türklerin kişilere göre dil seçimlerine bakıldığında ise Yağmur ve Akıncı (2003), kuşak farkının Türkçenin kullanımına etki ettiği sonucuna varmıştır. İskoçya'da yaşayan Türklerin dil kullanımlarını inceleyen Özdemir (2016) de birinci kuşak Türk göçmenlerin ikinci kuşaktakilere göre aile içerisinde Türkçeyi daha çok tercih ettiği sonucuna ulaşmıştır. Batı Avrupa'daki Türklere ait bu sonuçlar Ahıska Türklerine ait sonuçlar ile uyusmaktadır.

Katılımcıların kişilere göre gerçekleştirdikleri dil seçimlerine ait veriler aynı zamanda dil sürdürüm indeksine göre de incelenmiştir. Tablo 9'da dil sürdürüm indeksine göre Türkçenin sürdürüm gücüne ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 9: Kişilere İlişkin Dil Seçimlerinde Türkçeye Ait Dil Sürdürüm İndeksi Puanları

Kişi	İndeks Puanı
Büyükanne	1,70
Büyükbaba	1,66
Anne	1,61
Baba	1,61
Çocuk	1,52
Kardeş	1,46
Ağabey/Abla	1,43
Akraba	1,43
Arkadaş	0,94

Tablo 9'daki kişilere göre dil sürdürüm indeks puanları büyükanne (1,70) ve büyükbaba (1,66) için güçlü düzeyde ($1,66 \geq x \geq 2,00$) sürdürüme işaret etmektedir. Anne (1,61), baba (1,61), çocuk (1,52), kardeş (1,46), ağabey/abla (1,43) ve akrabaya (1,43) ilişkin oranlar orta düzeyde ($1,28 \geq x \geq 1,65$) sürdürüm gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Arkadaş (0,94) için hesaplanan indeks puanı ise düşük düzeyde ($0,00 \geq x \geq 1,27$) sürdürüm gücüne karşılık gelmektedir.

Bu sonuçlar sahada gerçekleştirilen gözlemler ve görüşmeler ile uyusmaktadır. Görüşülen kişiler, aile ve yakın çevrelerinde Türkçe iletişim kurduklarını ve bu konuda bilinçli davrandıklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Bununla birlikte yaşamlarını sürdürmek için Rusça ve Kazakça kullanmaktan da çekinmedikleri söylenebilir.

5.2. Katılımcıların Ortama Göre Dil Seçimlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara buldukları ortama göre hangi dili seçtikleri sorulmuştur. Tablo 10'da katılımcıların ortama göre dil seçimlerine ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 10: Ortama Göre Dil Seçimine İlişkin Dağılım

Dil Seçimi	T		T=RK		RK	
	N	%	N	%	N	%
Evde	164	58,8	89	31,9	26	9,3
Misafirlikte	75	26,9	148	53,0	55	19,7
İşte	55	19,7	97	34,8	77	27,6
Sokakta	47	16,8	123	44,1	109	39,1

Tablo 10'daki oranlara bakıldığında katılımcıların ortama ilişkin dil seçimlerinde iki temel eğilim görülmektedir. Birinci eğilim ağırlıkla sadece Türkçenin iletişim dili olarak tercih edildiği yerlerdir. Özellikle ev Türkçenin en güçlü olduğu mekândır. Türkçenin seçimi bakımından ev bir merkez olarak kabul edilirse merkezden uzaklaştıkça Türkçenin yerini Rusça ve Kazakça almaktadır. En yüksek oranda sadece Türkçenin kullanıldığı yer %58,8 ile evdir. Bunu misafirlik (%26,9) izlemektedir. Sokak (%16,8) gibi kamusal alanlarda ise sadece Türkçenin tercih edilme oranı oldukça düşmektedir. Türkçe ve Rusça/Kazakçanın en yüksek oranda tercih edildiği ortamın ise misafirlik (%53,0) olduğu görülmektedir. Ev ortamında ise Türkçe ve Rusça/Kazakça kullananların oranı %31,9'dur.

Tablo 11'de katılımcıların ortama ilişkin dil seçimlerinin değişkenlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların Ortama İlişkin Dil Seçimlerinin Değişkenlere Göre Dağılımı

Dil Seçimi	T		T=RK		RK		Ki-Kare
	N	%	N	%	N	%	
Evde							
10-17 yaş	33	54,1	22	36,1	6	9,8	$\chi^2_{(6)}=1,428; p>0,05$
18-29 yaş	69	60,0	35	30,4	11	9,6	
30-39 yaş	21	55,3	13	34,2	4	10,5	
40 yaş ve üstü	41	63,1	19	29,2	5	7,7	
Kadın	82	55,4	55	37,2	11	7,4	$\chi^2_{(2)}=4,551; p>0,05$
Erkek	82	62,6	34	26,0	15	11,5	
Köy	81	57,4	47	33,3	13	9,2	$\chi^2_{(2)}=4,551; p>0,05$
Şehir	83	60,1	42	30,4	13	9,4	
Misafirlikte							
10-17 yaş	16	26,2	35	57,4	10	16,4	$\chi^2_{(6)}=16,419; p<0,05$
18-29 yaş	44	38,3	50	43,5	21	18,3	
30-39 yaş	5	13,2	25	65,8	8	21,1	
40 yaş ve üstü	10	15,6	38	59,4	16	25,0	
Kadın	39	26,4	81	54,7	28	18,9	$\chi^2_{(2)}=0,298; p>0,05$
Erkek	36	27,7	67	51,5	27	20,8	
Köy	35	25,0	85	60,7	20	14,3	$\chi^2_{(2)}=7,681; p<0,05$
Şehir	40	29,0	63	45,7	35	25,4	
İşte							

10-17 yaş	4	12,9	15	48,4	12	38,7	
18-29 yaş	39	36,1	38	35,2	31	28,7	
30-39 yaş	5	13,9	17	47,2	14	38,9	$\chi^2_{(6)}=16,480; p<0,05$
40 yaş ve üstü	7	13,0	27	50,0	20	37,0	
Kadın	30	27,0	44	39,6	37	33,3	
Erkek	25	21,2	53	44,9	40	33,9	$\chi^2_{(2)}=1,194; p>0,05$
Köy	23	20,9	57	51,8	30	27,3	
Şehir	32	36,9	40	33,6	47	39,5	$\chi^2_{(2)}=7,864; p<0,05$
Sokakta							
10-17 yaş	8	13,1	22	36,1	31	50,8	
18-29 yaş	32	27,8	44	38,3	39	33,9	
30-39 yaş	2	5,3	23	60,5	13	34,2	$\chi^2_{(6)}=23,278; p<0,05$
40 yaş ve üstü	5	7,7	34	52,3	26	40,0	
Kadın	24	16,2	64	43,2	60	40,5	
Erkek	23	17,6	59	45,0	49	37,4	$\chi^2_{(2)}=0,300; p>0,05$
Köy	26	18,8	53	38,4	59	42,8	
Şehir	21	14,9	70	49,6	50	35,5	$\chi^2_{(2)}=3,593; p>0,05$

Tablo 11'e göre yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri değişkenleri bağlamında katılımcıların ortama göre dil seçimlerine bakıldığında ev içerisinde 40 yaş ve üstündeki katılımcıların diğer yaş gruplarından daha yüksek oranda Türkçeyi kullandıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuç kişilere göre dil seçiminde Türkçenin kullanımına yönelik ulaşılan sonuçlar ile de uyumludur. Ancak katılımcıların ev dışındaki iletişimleri yaşa göre karmaşık bir dağılım göstermektedir. Ev dışındaki ortamlarda katılımcılar ağırlıkla Türkçe ile birlikte diğer dilleri de kullanma eğilimine sahiptir. Ki-kare testi sonuçları yaşın ev ortamındaki dil seçimleri ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı yönündedir ($\chi^2_{(6)}=1,428; p>0,05$). Ancak misafirlik, iş ve sokakta gerçekleştirilen dil seçimleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p>0,05$).

Katılımcıların cinsiyetleri ile ortama ilişkin dil seçimlerine bakıldığında ev dışındaki misafirlik, iş ve sokakta erkek ve kadınların Türkçe kullanma oranlarının birbirine yakın olduğu ancak ev ortamında erkeklerin kadınlara göre çok daha yüksek oranda Türkçeyi seçtikleri görülmektedir. Ki-kare testi sonuçları ise ortama göre seçilen dil ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Yerleşim yerine ait oranlara bakıldığında köyde yaşayanların hem Türkçe hem de Rusça/Kazakçayı birlikte kullanma eğilimi şehirdekilerden daha yüksektir. Ancak şehirde yaşayanlar da sadece Rusça/Kazakçayı köyde yaşayanlardan daha yüksek oranda kullanmaktadır. Ki-kare testi sonuçları yerleşim yeri ile iş ve sokaktaki dil seçimi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ($p<0,05$) göstermektedir. Ev ve misafirlikteki dil seçiminde katılımcıların yaşadıkları yerleşim yeri ise anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır ($p>0,05$).

Ahıska Türklerinin ortama göre dil seçimleri Türkçenin kesin bir şekilde ev dili olduğunu göstermektedir. Alanyazına bakıldığında ilgili araştırmaların birbirinden farklı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Yağmur vd. (1999) Avustralya'daki Türkler arasında evde sadece Türkçe konuşanların %21,8 oranında olduğunu belirlemiştir. Bu oran Ahıska Türklerine ait

orandan düşüktür. Ortama göre dil seçimlerine göre Gagauzların durumuna bakıldığında ise Gagauzcanın kullanımının evde dahi Rusça karşısında gerilemiş olduğu ve daha çok 41-74 yaş aralığındaki kişilerin tercih ettiği görülmektedir (Dağdeviren Kırmızı 2015).

Katılımcıların ortama göre gerçekleştirdikleri dil seçimlerine ait veriler aynı zamanda dil sürdürüm indeksine göre de incelenmiştir. Tablo 12’de dil sürdürüm indeksine göre Türkçenin sürdürüm gücüne ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 12: Ortama Göre Dil Seçimlerinde Türkçeye Ait Dil Sürdürüm İndeksi Puanları

Ortam	İndeks Puanı
Evde	1,50
Misafirlikte	1,07
İşte	0,90
Sokakta	0,77

Tablo 12’de ortama göre dil seçimlerine ilişkin dil sürdürümü indeks puanları incelendiğinde güçlü düzeyde ($1,66 \geq x \geq 2,00$) sürdürüme sahip bir ortamın olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte ev (1,50) için orta düzeyde ($1,28 \geq x \geq 1,65$) sürdürüm gücüne sahip olduğu söylenebilir. Misafirlik (1,07), iş (0,90) ve sokak (0,77) için ise hesaplanan indeks puanının düşük düzeyde ($0,00 \geq x \geq 1,27$) sürdürüm gücüne karşılık geldiği görülmektedir. İndeks puanları iki dilli iletişim bağlamında tek bir dilin tamamen hâkim olduğu yalıtılmış bir ortamın bulunmadığı, belirli oranlarda dil repertuarındaki bütün dillerin konuşulduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar Bosnalı’nın (2007) İran’daki Azerbaycan Türkleri, Boucher-Yip’in (2004) Malezya’daki Semailer, Komondouros ve McEntee-Atalianis’in (2007) Türkiye’deki Rumları konu alan araştırmalarında ulaştıkları sonuçlar ile uyumaktadır.

5.3. Katılımcıların İşleve Göre Dil Seçimlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara belirtilen işlevlere göre hangi dili seçtikleri sorulmuştur. Tablo 13’te katılımcıların işleve göre dil seçimlerine ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 13: İşleve Göre Dil Seçimine İlişkin Dağılım

Dil Seçimi	T		T=RK		RK	
	N	%	N	%	N	%
Dua ederken	221	79,2	42	15,1	16	5,7
Yemin ederken	200	71,7	64	22,9	15	5,4
Mutluyken	144	51,6	109	39,1	26	9,3
Rüya görürken	139	49,8	95	34,1	45	16,1
Sinirliyken	125	44,8	109	39,1	45	16,1
Düşünürken	125	44,8	104	37,3	50	17,9
Sayı sayarken	101	36,2	121	43,4	57	20,4

Tablo 13’te işleve göre dil seçimlerine bakıldığında katılımcıların tercihlerini maddi ve manevi alanlara yönelik işlevlere göre gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu bağlamda yemin ve dua gibi maneviyat boyutu ağır basan eylemler için sadece Türkçenin tercih edildiği görülmektedir. Katılımcılar, %79,2 oranında dua ederken, %71,7 oranında ise yemin ederken sadece Türkçe kullanmaktadır. Bu işlevlerde Türkçenin seçilmesi diğer işlevlerden çok daha yüksektir.

Duygusal işlevlere sahip eylemlerde ise Türkçenin ağırlığını koruduğu görülmektedir. Katılımcılar mutlu olduklarında %51,6, sinirlendiklerinde ise %44,8 oranında sadece Türkçeyi

tercih etmektedir. Bu eylemler için Türkçe ile Rusça ve Kazakçayı birlikte tercih edenlerin oranları da yüksektir. Sahada görüşülen katılımcıların sınırlı olduklarında sövgü sözleri için Türkçe ile birlikte Rusçayı da tercih ettiklerini belirtmişlerdir. İki dili birlikte kullandıklarında ya da sadece Rusçayı tercih ettiklerinde kendilerini kötü bir söz söylememiş gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle anne ve babaların çocuklarının argo kelimeler veya sövgü sözleri için Türkçeyi tercih ettikleri durumlarda daha şiddetli tepki gösterdikleri gözlenmiştir. Bu durum sınırlıyken Türkçe kullananların mutluken kullananlara göre daha düşük orana sahip olduğunu açıklamaktadır.

Rüya görmek ve düşünmek gibi iç dil kullanımında katılımcıların ağırlıkla sadece Türkçe kullandığı görülmektedir. Rüya görürken %49,8 oranında, düşünürken ise %44,8 oranında sadece Türkçe kullanılmaktadır. Bu oranlara Türkçe ile birlikte Rusça ve Kazakçayı da kullandığını belirten katılımcıların oranları oldukça yakındır. Grosjean (2010), iki dilli bireylerin rüyalarında kullandıkları dilin buldukları duruma ve bağlama göre değiştiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Türkçe ve Rusça/Kazakça rüya görenlerin oranının da yüksek olması şaşırtıcı değildir. Sayı saymak için Türkçe kullanımı ise diğer eylemlerden daha düşüktür (%36,2). Özellikle Türkçe ile birlikte diğer dillerin kullanımı en yüksek orana sayı sayarken ulaşmaktadır.

Aşağıda yer alan Tablo 14'te katılımcıların işlevlere göre dil seçiminin değişkenlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 14: Katılımcıların İşlevlere Göre Dil Seçiminin Değişkenlere Göre Dağılımı

Dil Seçimi	T		T>RK		T=RK		Ki-Kare
	N	%	N	%	N	%	
Yemin ederken							
10-17 yaş	49	80,3	10	16,4	2	3,3	
18-29 yaş	79	68,7	27	23,5	9	7,8	
30-39 yaş	24	63,2	13	34,2	1	2,6	$\chi^2_{(6)}=6,196; p>0,05$
40 yaş ve üstü	48	73,8	14	21,5	3	4,6	
Kadın	107	72,3	34	23,0	7	4,7	$\chi^2_{(2)}=0,252; p>0,05$
Erkek	93	71,0	30	22,9	8	6,1	
Köy	106	75,2	32	22,7	3	2,1	$\chi^2_{(2)}=6,088; p<0,05$
Şehir	94	68,1	32	23,2	12	8,7	
Dua ederken							
10-17 yaş	50	82,0	8	13,1	3	4,9	
18-29 yaş	83	72,2	23	20,0	9	7,8	
30-39 yaş	34	89,5	3	7,9	1	2,6	$\chi^2_{(6)}=6,774; p>0,05$
40 yaş ve üstü	54	83,1	8	12,3	3	4,6	
Kadın	120	81,1	22	14,9	6	4,1	$\chi^2_{(2)}=1,699; p>0,05$
Erkek	101	77,1	20	15,3	10	7,6	
Köy	121	85,8	16	11,3	4	2,8	$\chi^2_{(2)}=8,345; p<0,05$
Şehir	100	72,5	26	18,8	12	8,7	
Mutluken							
10-17 yaş	27	44,3	27	44,3	7	11,5	
18-29 yaş	54	47,0	48	41,7	13	11,3	$\chi^2_{(6)}=7,572; p>0,05$
30-39 yaş	23	60,5	14	36,8	1	2,6	

40 yaş ve üstü	40	61,5	20	30,8	5	7,7	
Kadın	76	51,4	61	41,2	11	7,4	$\chi^2_{(2)}=1,580; p>0,05$
Erkek	68	51,9	48	36,6	15	11,5	
Köy	82	58,2	49	34,8	10	7,1	$\chi^2_{(2)}=5,541; p>0,05$
Şehir	62	44,9	60	43,5	16	11,6	
Sinirliyen							
10-17 yaş	24	39,3	23	37,7	14	23,0	
18-29 yaş	52	45,2	45	39,1	18	15,7	
30-39 yaş	17	45,2	16	42,1	5	13,2	$\chi^2_{(6)}=3,392; p>0,05$
40 yaş ve üstü	32	49,2	25	38,5	8	12,3	
Kadın	64	43,2	62	41,9	22	14,9	$\chi^2_{(2)}=1,127; p>0,05$
Erkek	61	46,6	47	35,9	23	17,6	
Köy	74	52,5	45	31,9	22	15,6	$\chi^2_{(2)}=7,535; p<0,05$
Şehir	51	37,0	64	46,4	23	16,7	
Rüya görürken							
10-17 yaş	24	39,3	21	34,4	16	26,2	
18-29 yaş	52	45,2	41	35,7	22	19,1	
30-39 yaş	21	55,3	15	39,5	2	5,3	$\chi^2_{(6)}=16,255; p<0,05$
40 yaş ve üstü	42	64,6	18	27,7	5	7,7	
Kadın	75	50,7	48	32,4	25	16,9	$\chi^2_{(2)}=0,402; p>0,05$
Erkek	64	48,9	47	35,9	20	15,3	
Köy	81	57,4	41	29,1	19	13,5	$\chi^2_{(2)}=6,642; p<0,05$
Şehir	58	42,0	54	39,1	26	18,8	
Düşünürken							
10-17 yaş	20	32,8	22	36,1	19	31,1	
18-29 yaş	51	44,3	44	38,3	20	17,4	
30-39 yaş	16	42,1	19	50,0	3	7,9	$\chi^2_{(6)}=16,820; p<0,05$
40 yaş ve üstü	38	58,5	19	29,2	8	12,3	
Kadın	66	44,6	54	36,5	28	18,9	$\chi^2_{(2)}=0,231; p>0,05$
Erkek	59	45,0	50	38,2	22	16,8	
Köy	72	51,1	46	32,4	23	16,3	$\chi^2_{(2)}=4,561; p>0,05$
Şehir	53	38,4	58	42,0	27	19,6	
Sayı sayarken							
10-17 yaş	20	32,8	25	41,0	16	26,2	
18-29 yaş	46	40,0	44	38,3	25	21,7	
30-39 yaş	12	31,6	20	52,6	6	15,8	$\chi^2_{(6)}=5,241; p>0,05$
40 yaş ve üstü	23	35,4	32	49,2	10	15,4	
Kadın	52	35,1	67	45,3	29	19,6	$\chi^2_{(2)}=0,469; p>0,05$
Erkek	49	37,4	54	41,2	28	21,4	
Köy	55	39,0	62	44,0	24	17,0	$\chi^2_{(2)}=0,265; p>0,05$
Şehir	46	33,3	59	42,8	33	23,9	

Tablo 14'te görüldüğü üzere işleve göre dil seçimlerine ait oranlar yaş değişkeni bağlamında ele alındığında 40 yaş ve üzerindeki katılımcıların duygusal işlevlerde, iç dil kullanımında ve sayı saymada diğer yaş gruplarından yüksek oranda sadece Türkçeyi seçtikleri belirlenmiştir. Yemin ve dua etme işlevlerinde ise Türkçe kullanımı her yaş grubunda %60'ın üzerinde olmakla birlikte beklenenin aksine genç kuşaklarda daha yüksektir. Ki-kare testi sonuçları incelenen işlevler açısından düşünme ve rüya görme dışında dil seçimi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Düşünme ve rüya görme eylemlerine dönük dil seçimlerine ait ki-kare testi sonuçları yaş ile düşünürken seçilen dil arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ileri yaştaki katılımcılar genç kuşaklara göre düşünürken Türkçeyi daha çok tercih etmektedir ($\chi^2_{(6)}=16,820$; $p<0,05$). Benzer şekilde katılımcıların yaşlarına bağlı olarak rüyalarını Türkçe görme oranları da artmaktadır ($\chi^2_{(6)}=1,255$; $p<0,05$).

Cinsiyete göre işlevsel dil seçimi oranları incelendiğinde kadınların erkeklere göre maneviyat ile ilişkili dua etmede daha yüksek oranda Türkçeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte diğer işlevler için sadece Türkçeyi kullananların oranı kadın ve erkeklerde neredeyse aynıdır. Ki-kare testi sonucu da katılımcıların cinsiyetleri ile işleve göre dil seçimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

İşleve göre dil seçimlerinde katılımcıların yaşadıkları yerleşim yerinin yaş ve cinsiyet değişkenine göre daha etkili olduğu görülmektedir. İncelenen işlevlerin tamamında köyde yaşayan katılımcılar arasında sadece Türkçeyi seçenlerin oranı şehirde yaşayanlara göre daha yüksektir. Şehirde yaşayan katılımcılar özellikle duygusal işlevler ve düşünme eyleminde köydekilere göre daha yüksek oranda Türkçe ile birlikte diğer dilleri de tercih etmektedir. Ki-kare testi sonuçları yerleşim yeri değişkeni ile katılımcıların yemin etme, dua etme, sinirlenme ve rüya görme eylemlerindeki dil seçimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p<0,05$).

Ahıska Türklerinin işleve göre dil seçimlerine ilişkin sonuçları Yalınkılıç ve Yağmur'un (2014) Batı Trakya Türkleri ile gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçları ile karşılaştırıldığında Ahıska Türklerinin işleve göre dil seçimlerinde Batı Trakya Türklerinin gerisinde olduğu görülmektedir. Batı Trakya Türkleri arasında düşünme, rüya görme ve sayı sayma eylemlerinde sadece Türkçenin kullanımı %60'ın üzerindedir. Sadece Yunancayı seçenlerin oranı ise sayı saymadaki %0,7'lik oran dışında %0'dır. Bu bağlamda Ahıska Türklerinin durumunun Bulgaristan Türklerine yakın olduğu söylenebilir. Yalınkılıç (2013), Bulgaristan Türklerinde duygu dilinin ağırlıkla Türkçe olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Bulgaristan Türklerinde rüyalarını Türkçe görenlere ait oran Ahıska Türklerinden yüksek, notlarını Türkçe alanların oranı ise Ahıska Türklerinden düşüktür. Dağdeviren Kırmızı'nın (2015) Gagauzlar ile ilgi ulaştığı sonuçlara göre ise Ahıska Türkleri işleve yönelik dil seçimlerinde Gagauzların önündedir. Gagauzlarda özellikle gençlerin ağırlıkla Rusçayı tercih ettiği ve Gagauzcanın kullanımının yaşlılar ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Ahıska Türklerinde de yaş grupları arasında benzer bir durum söz konusu olsa da gençler arasında Rusçanın Türkçe ile birlikte kullanımı daha ağır basmaktadır. Benzer şekilde Yağmur (2016) da Avustralya, Almanya, Fransa ve Hollanda'da yaşayan Türklerde birinci kuşağın ikinci kuşağa göre Türkçenin seçiminde daha yüksek ortalamaya sahip olmasına rağmen iki kuşak arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcıların işleve göre gerçekleştirdikleri dil seçimlerine ait veriler aynı zamanda dil sürdürüm indeksine göre de incelenmiştir. Tablo 15'te dil sürdürüm indeksine göre Türkçenin sürdürüm gücüne ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 15: İşleve Göre Dil Seçimlerinde Türkçeye Ait Dil Sürdürüm İndeksi Puanları

İşlev	İndeks Puanı
Yemin ederken	1,68
Dua ederken	1,73
Mutluyken	1,43
Sinirliyi	1,29
Rüya görürken	1,35
Düşünürken	1,28
Sayı sayarken	1,16

İşleve göre dil seçimlerine ilişkin dil sürdürümü indeks puanları incelendiğinde katılımcıların dua etmek (1,73) ve yemin etmek (1,66) için güçlü düzeyde ($1,66 \geq x \geq 2,00$) sürdürüme sahip oldukları söylenebilir. Bununla birlikte mutlu olmak (1,43), rüya görmek (1,35), sınırlanmak (1,29) ve düşünmek (1,28) eylemleri orta düzeyde ($1,28 \geq x \geq 1,65$) sürdürüm gücüne sahiptir. Sayı saymak (1,16) için ise hesaplanan indeks puanı düşük düzeyde ($0,00 \geq x \geq 1,27$) sürdürüm gücüne karşılık gelmektedir.

SONUÇ

Araştırmada Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türkü katılımcıların repertuarlarında yer alan dilleri seçim ve kullanım durumları toplanan veriler üzerinden açıklanmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Kazakistan'ın güney eyaletlerinde yaşayan 274 Ahıska Türkünün demografik durumları ve dil seçimlerine ilişkin nicel veriler toplanmıştır. Toplanan veriler frekans analizi ve ki-kare testi yapılarak analiz edilmiştir.

Katılımcıların dil repertuarı Türkçe, Rusça ve Kazakçadan oluşmakla birlikte Rusça dil yeterlikleri diğer iki dilden daha yüksektir. Rusçayı Türkçe izlemektedir. Özellikle Türkçe ve Rusça arasındaki yeterlik farkının Rusça lehine olması katılımcıların ikinci tip üretici iki dilli olduğunu göstermektedir. Türkçe katılımcıların en yetkin oldukları dil olmamasına rağmen %85,0 oranında ana dili olarak belirtilmiştir. Bu bulgu katılımcılar arasında ana dilinin yetkinlik ve kullanımdan çok kimlik ve ait olunan etnik grup bağlamında değerlendirildiğini göstermektedir. Katılımcıların ana dili ve kendilerini nitelendirdikleri kimlik bağlamında dil sürdürümleri incelendiğinde dil kaymasının düşük oranda gerçekleştiği Türkçenin sembolik de olsa katılımcılar için önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dil öğrenme kaynakları incelendiğinde katılımcıların Türkçeyi ağırlıklı aile içinde öğrendikleri, televizyonun ise az bir oranda da olsa katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Türkçenin öğrenilmesinde en temel kaynağın aile olduğunu ve diğer kaynakların Türkçe öğrenimini desteklemediğini göstermektedir.

Katılımcıların dil kullanım sıklıklarına bakıldığında Türkçeyi ve Rusçayı neredeyse eşit oranda kullandıkları görülse de kişi, ortam ve işlev bağlamında bu dengenin değiştiği söylenebilir. Kişiler bağlamında özellikle aile büyükleri ile Türkçe baskın bir iletişim diliyken arkadaş çevresinde Türkçe ile birlikte diğer diller de tercih edilmektedir. Benzer şekilde ortama göre dil seçiminde de ev dilinin yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri gözetmeksizin Türkçe olduğu ancak evden uzaklaştıkça dil seçiminin Rusça lehine gerçekleştiği bulunmuştur. Özellikle genç katılımcıların ev dışında Rusçayı daha çok kullandıkları söylenebilir. İşleve göre dil seçiminde Türkçenin katılımcılar için bir duygu ve maneviyat dili olduğu bu işlevlere dönük eylemlerde Türkçenin seçildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak sayı saymak gibi sayısal işleve sahip eylemler için Rusçanın da Türkçe kadar tercih edildiği belirlenmiştir.

Bütün bu sonuçlar göstermektedir ki Kazakistan'daki Ahıska Türkleri çok az eğitim, medya ve kurumsal desteğe sahip olmalarına rağmen Türkçe ev ve aile çevresinde öncelikli iletişim dili olarak kullanılmaktadır. Ancak dil seçimleri değişkenler bağlamında incelendiğinde Rusçanın şehirde yaşayanlar, Kazakçanın ise genç kuşaklar arasında iletişim dili olarak tercih edildiği söylenebilir. Bu kapsamda Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin Türkçeyi ev ve aile bireyleri dışında da kullanacakları iletişim ortamlarının sağlanması Türkçenin sürdürülmesi için önemlidir. Özellikle gençlerin Türkçe medya içerikleri, Türkçe yazılı materyallere ulaşması kolaylaştırılmalıdır. Ayrıca Kazakistan'daki diğer topluluklarda olduğu gibi Ahıska Türklerinin de ana dillerinde eğitim almaları için girişimlerde bulunmak yararlı olacaktır. Türkiye ve Kazakistan arasındaki kardeşliğe dayanan ilişkiler bu desteğin sağlanmasında yeterli zemine sahiptir.

EXTENDED ABSTRACT

In the research, the choice and use of the languages in the linguistic repertoire of Ahıska Turks, living in Kazakhstan, were sought to be explained and evaluated through the data collected. In this context, quantitative data on the demographic status and language choices were collected from 274 Ahıska Turks living in the southern provinces of Kazakhstan. Frequency analysis and chi-square tests were used to analyze the data. Although the linguistic repertoire of participants consisted of Turkish, Russian, and Kazakh languages, their Russian language proficiency was higher than that of the other two languages. Russian was followed by Turkish. Particularly, the proficiency difference between Turkish and Russian, in favor of Russian, showed that the participants were had two-second type generative languages and bilingual. Although Turkish was not the language participants were the most proficient in, 85.0% stated it as their mother tongue. This finding suggests that among the participants, the mother tongue is evaluated in terms of identity and ethnic group rather than proficiency and use. When the language continuity of the participants was examined in the context of the mother tongue and the identity they defined themselves, it was concluded that Turkish, that the language shift was low, was important for the participants, albeit symbolically. When the language learning resources were examined, it was concluded that the participants learned Turkish mainly in the family and that television contributed to it, albeit to a small extent. This showed that the main source of learning Turkish was family, and other sources did not support learning the Turkish language. When the frequency of language use of the participants is examined, it can be said that although they use Turkish and Russian almost equally, this balance changes in terms of person, environment, and function. In terms of individuals, Turkish is the dominant language of communication with family elders, while Turkish and other languages are preferred around friends. Similarly, it was found that the language of the house was Turkish regardless of age, gender, and settlement; yet, as they moved away from home, the choice of language was made in favor of the Russian language. It can be said that young participants, in particular, use Russian more outside the home. It was concluded that Turkish was the language of emotion and spirituality for the participants in the language selection according to the function, and Turkish was chosen in the actions related to these functions. However, it is determined that Russian is preferred as much as Turkish for actions having numerical functions such as counting numbers. All these results show that, although Ahıska Turks in Kazakhstan have received very little education, media, and institutional support, Turkish is used as the primary language of communication around home and family. However, Russian and Kazakh, in recent years, are preferred as the language of communication among younger generations and those living in the city, due to urbanization, means of communication, and centralization. This trend is expected to continue in the future.

KAYNAKÇA

- Altınkamuş, F. & Ağırdağ, O. (2014). Determinants of language use and attitudes among Turkish speakers in flanders: a focus on generational difference. *Bilig*, 70, 59-80.
- Appel, R. & Muysken, P. (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold.
- Aydınçün, A. & Tüfekçioğlu, H. (2012). Avrasya'nın merkezinden dünyaya açılan ülke: Kazakistan. A. Aydınçün & Ç. Balım (ed.), *Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Orta Asya Cumhuriyetleri* içinde (s.53-131). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Bani-Shoraka, H. (2005). *Language choice and code-switching in the Azerbaijani community in Tehran*. Uppsala: Uppsala University.
- Beardsmore, H. B. (1986). *Bilingualism: basic principles*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bosnalı, S. (2007). *İran Azerbaycan Türkçesi toplumdilbilimsel bir inceleme*. İstanbul: Kebikeç.
- Boucher-Yip, E. F. (2004). *Language maintenance and shift in one semai community in peninsular Malaysia* (Unpublished doctoral dissertation). University of Leicesters School of Education, Leicesters.
- Çolak Bostancı, G. (2014). Amerika'daki birinci ve ikinci kuşak Türklerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ve etnik dilsel canlılıkları. *Bilig*, 70, 105-130.
- Dabene, L. & Moore, D. (1995). Bilingual Speech of Migrant People. Lesley Milroy & Pieter Muysken (eds.), *In One Speaker, Two Languages* (pp. 17-44), Cambridge: Cambridge University.
- Dağdeviren Kırmızı, G. (2015). *Emotional and functional attitudes of native speakers towards Gagauz as an endangered language* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dave, B. (2007). *Kazakhstan, ethnicity, language and power*. New York: Routledge.
- Demiray, E. (2012). Anavatanlarından sekiz ülkeye dağıtılmış bir halk Ahıska Türkleri. *Turkish Studies*, 7(3), 877-885.
- Dervişeva, F. (2006). *Ahıska Türkleri sözlü kültür bağlamında* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dweik, B. (2000). Linguistic and cultural maintenance among the chechens of Jordan. *Language, Culture and Curriculum*, 13(2), 184-196.
- Fasold, R. (1984). *The Sociolinguistics of Society*. Leicesters: Blackwell.
- Fishman, J. (1965). Who speaks what language to whom and when. *La Linguistique*, 2, 67-88.
- Fishman, J. (1972). *Advances in the sociobiology of language*. The Hague: Mouton.
- Fuller, E. (1982). *A Study of Navajo language maintenance and shift* (Unpublished doctoral dissertation). University of Pittsburgh Graduated Faculty, Pittsburgh.
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual: Life and Reality*. Massachusetts: Harvard University.
- Gumperz, J. J. (1972). Introduction. John J. Gumperz & Dell Hymes (Eds.), *In Directions in Sociolinguistics* (pp. 1-26), New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Güzeloğlu, H. (2014). Kazakistan'ın sürgünde yaşayan Ahıska Türklerinin sosyal problemleri. Rasim Bayraktar (Ed.), *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 305-323), Ankara: Astana.
- Holmes, J. (2013). *An Introduction to sociolinguistics*. New York: Routledge.
- Hudyma, K. (2012). *Language maintenance and shift: case study of Ukrainian in Saskatchewan*, (Unpublished master's thesis). University of Saskatchewan College of Graduate Studies, Saskatoon.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kasatkina, N. (2010). *Analysing language choice among Russian-speaking immigrants to the United States*, (Unpublished doctoral dissertation). University of Arizona Graduated College, Arizona.
- Komondouros, M. A. & McEntee, L. (2007). Language attitudes, shift and the ethnolinguistic vitality of the Greek Orthodox community in Istanbul. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 28(5), 365-384.
- Lee, T. S. (1999). *Sources of influence over Navajo adolescent language attitudes and language use* (Unpublished doctoral dissertation). Stanford University School of Education, Stanford.
- Lewis, M. P. (1995). Measuring K'iche' (Mayan) Language maintenance: a comprehensive methodology. *SIL Electronic Working Papers*, 6(1), 1-13.
- Özdemir, S. (2016). İskoçya'da yaşayan Türklerin dil kullanımları ve dil tercihlerinde bireysel etmenler. *Turkish Studies*, 11(4), 761-782.

- Rivera-Mills, S. V. (1998). *Language use proficiency and attitudes among Hispanics in a northern California community* (Unpublished Doctoral Dissertation). The University of New Mexico Institute of Romance Languages, Albuquerque.
- Savin, I. (2007). Successful integration but inadequate protection: The Meskhetian Turks in Kazakhstan. Tom Trier & Andrei Khanzin (Eds.), In *The Meskhetian Turks at a Crossroads* (pp. 43-79), Berlin: Lit Verlag.
- Suleymenova, E. (2011). *Yazıkovye protsessi i politika*, Almatı: Kazak Universiteti.
- Thompson, R. (1971). *Language loyalty in Austin, Texas: A Study of a bilingual neighbourhood* (Unpublished doctoral dissertation). University of Texas Graduated School, Austin.
- Tishkov, A. (1997). *Ethnicity, nationalism and conflict in and after the Soviet Union: the mind aflame*, London: Sage.
- Üren, M. (2016). *Kimlik, çıkar ve jeopolitik ekseninde Ahıska Türkleri sorunu*, Ankara: Nobel.
- Yağmur, K. & Akıncı, M. A. (2003). Language use, choice, maintenance, and ethnolinguistic vitality of Turkish speakers in France: intergenerational differences. *International Journal of The Sociology of Language*, 164, 107-128.
- Yağmur, K. & Bayram Jacobs, D. (2015). Language maintenance and shift patterns of the Turkish speakers in the Netherlands. *Bilig*, 74, 259-286.
- Yağmur, K. (2016). *Intergenerational language use and acculturation of Turkish Speakers in four immigration contexts*, Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Yağmur, K. et al. (1999). Language attrition, language shift and ethnolinguistic vitality of Turkish in Australia. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 20(1), 51-69.
- Yalınkılıç, K. (2013). *Bulgaristan Kırcalı Türklerinin dil durumu- toplumdilbilimsel bir inceleme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Yalınkılıç, K. & Yağmur, K. (2014). Batı Trakya Türklerinin anadillerine ve kültürlerine karşı tutumları. *Bilig*, 70, 283-308.
- Zeng, D. (1997). *Language maintenance and language shift among Chinese American young adults in the greater New York City area* (Unpublished doctoral dissertation). State University of New York Graduated School, New York.